

A szabadság örömhíre

„Egyéni és közös szabadságunk erőszakos megvonását nem szentesíthetjük beleegyezéssel, arcul csaptak, igen, de mi már réges-rég odafordítottuk a másik arcunkat, több arc nincs, eljött a cselekvés ideje” – ez volt az első idézet Visky András *Kitelepítés* című regényéből, amellyel egy internetes közösségi oldalon találkoztam. A szerző első regényében – ami 2022-ben jelent meg a magyarországi Jelenkor Kiadónál – édesanyja és hat testvére kitelepítésének történetét írja meg, betekintést engedve a kényszerlakhelyre költöztetésük előtörténetébe, mint a szülők megismerkedése, az édesapa vegzálása és letartóztatása, továbbá a szerző személyes utótörténetébe a besorozásáig.

A katonaság az a gépezet, amelyben csak önmagát elveszítve találhatja meg helyét az ember, írja a szerző a kötetet záró 822. passzusban. A jegyzetek során a köszönetnyilvánítások mellett megemlíti a testvéreivel folytatott telefonbeszélgetéseket is, melyekkel a négy év, két hónap és tizenhét napig tartó, közösen megélt gulág-éveket igyekeztek felidézni.

Visky András arra a következtetésre jut: „A valóság, sőt még töredékei is emberi konstrukciók. Törekednünk kell arra, hogy megismerjük egymás valóságát. Ez az elszánás tesz emberré, és ezek a különböző lelki tükröződések tesznek egymás testvéreivé bennünket. A többi néma csend és hó és halál.”

A szabadság apokrif evangéliuma ez a könyv annak ellenére vagy talán

éppen azért, mert a szereplők külső szabadságát folyamatosan korlátozza a rendszer, amelyben élnek. Evangélium, örömhír is, mert benne van az édesapa, Visky Ferenc börtönből való szabadulása s – kis temesvári kitérővel – a dél-romániai puszta, a Bărăgan lágereit megjárt édesanya, az Osztrák–Magyar Monarchia szülötte, Sollich Júlia és hét gyermeke, Ferenc, István, Pál, Lídia, Máriamagdolna, Péter és András, illetve az önszántából velük tartó Márrika/Nényu és fogolytársaik szabadulása...

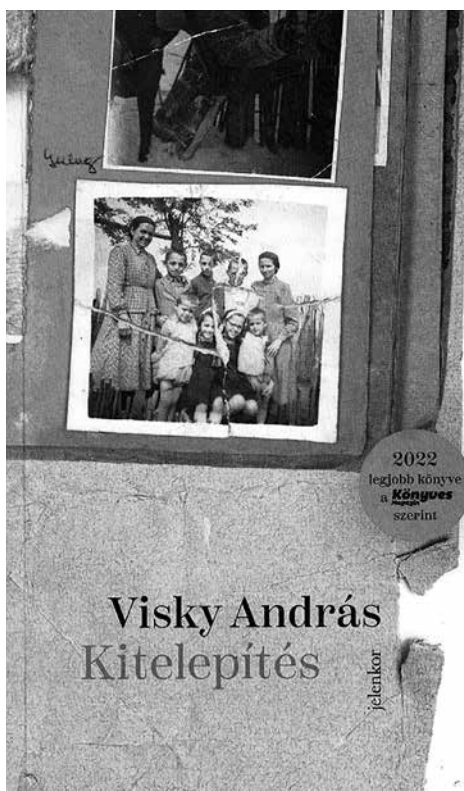
Nemcsak a külső, hanem a belső szabadság fontossága is vissza-visszatérő motívum a könyvben, melynek számozott passzusában a gyermek és a felnőtt Visky András gondolatai keverednek a belügyi szervek jelentéseivel, a kínzások leírásával. Ugyanakkor a hit, a külsőségektől, sallangoktól mentes istenhit regénye is a könyv, melynek tagolása, biblikus nyelvezete is a Szentírásra emlékeztet. Csodálatos módon a családi bibliát magukkal vihetik a száműzetésbe, ebből olvas fel édesanyjuk a gyerekeknek. A szerző soraiból ugyanakkor – bár emberi logika szerint minden oka meglenne az Istentől való elfordulásra – sehol sem sugárzik gyűlölet vagy bosszúvágy. Olykor olyan szelíd iróniával beszél Istenről vagy Istenhez, mely csak azoknak sajátja, akik megbékéltek Teremtőjükkel.

A bihari olvasónak a regény elején szereplő helyszínek is ismerősök, legyen szó a váradi Barátok templomáról – ahol néha éjszakára menedéket talál

a férjéhez érkező Júlia –, az azzal szemben lévő egykori Securitate-székházzal vagy Nagyszalontáról, Nyüvedről, Magyarkécről és Szalárdról – ahol a hatodik gyermek, Péter világra jön. Az apát ekkor már üldözik, az 1956-os magyarországi forradalom utáni romániai megtorlás része az elítélése is. Megismerkedhetünk a könyvből a szülők szerelmével, házasságának történetével, a legkisebb gyermek, András érzéseivel, aki nem emlékszik édesapjára, és leírja az ő első találkozását az apával.

S hogy kiket sodor egymás mellé – az élet? Isten? – a kényszerlakhelyen? Ott él Lilica Codreanu vasgárdistáné, Maria Antonescu fasiszta marsallné, Goma író úr, Aurel Păuna örökös építészhallgató, Pătrașcu pap, a köztörvényes bűnöző Marin „pungás”, a már felnőtt Megváltót váró Pavel Făgășan, született Saul, a Román Királyi Légierő sebesülteket szállító női alakulatának tagja, a „Pilótajézust” megfestő Nadia Russo – ő vigyáz a hét gyermekre az édesanya súlyos betegsége idején. S a betegségek, bajok ellenére a család túléli a négy évet, két hónapot és tizennyolc napot.

A könyv másik pozitívuma, hogy a szerzőnek sikerül megőriznie a gyermeki rácsodálkozást, tisztaságot a borzalmak leírásakor is – azokból pedig van bőven a lágerévek alatt, s mégis ez a gyermeki tisztaság teszi elviselhetőbbé olvasás közben azokat a történeteket, amelyeket a szereplők átéltek. Romain Gary (Émile Ajar álnéven írt) *Előttem az élet* című regényének főhőse, Momo

jutott utólag eszembe, aki egy másik térben és időbe játszódo – vélhetően fiktív – történetet mesél el, szintén a gyermeki optikával finomítva olvashatóvá, sőt olykor kacagtatóvá másféle borzalmakat.

Végezetül engedtessek meg egy személyes megjegyzés: nehéz volt úgy írni Visky András könyvéről, hogy ne írjak többet konkrét történetekről, ne idézzek belőle minél több részletet, gondolatot, mégis leküzdöttem ezt a kísértést: ez az a könyv ugyanis, amelyet érdemes elolvasni, akár többször is.

Fried Noémi Lujza